

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรู้เป็นสิ่งที่มีความค่า และมีลักษณะเฉพาะตัว เพราะความรู้เป็นสิ่งที่ไม่มีจำกัด ยิ่งใช้ ยิ่งเพิ่ม ยิ่งใช้มากยิ่งมีคุณค่าเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งบุคลากรในองค์กรมีความรู้มากเท่าใด ก็ยังสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นอีก และยังสามารถนำเอาความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น จึงกลายเป็นวงจรที่เพิ่มพูนได้ในตัวเองอย่างไม่สิ้นสุด ที่เรียกว่าวงจรการเรียนรู้ตนเอง การที่องค์กรจะรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันได้นั้น จะขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรในองค์กรที่ทำให้วงจรการเรียนรู้นี้หมุนได้รวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งองค์กรจะต้องมีกระบวนการที่เป็นระบบในการค้นหา สร้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ ถ่ายทอด แบ่งปัน และใช้ความรู้ กระบวนการที่ว่านี้ คือ การจัดการความรู้นั่นเอง องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ คือ คน เทคโนโลยี และกระบวนการความรู้ โดย “คน” ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำเอาความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ บุญดี บุญญาภิกิจ และคณะ (2548, หน้า 7 - 8)

ขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ อ้างใน รุ่งรังสี วิบูลชัย (2550, หน้า 38) ได้สรุปว่า แหล่งเก็บความรู้จะถูกเก็บไว้ในสมองของมนุษย์ ประมาณร้อยละ 62 ความรู้ที่ได้จากเอกสารที่เป็นกระดาษ ประมาณร้อยละ 26 ความรู้ที่ได้จากอิเล็กทรอนิกส์ประมาณ ร้อยละ 20 อีกทั้งความรู้จากฐานความรู้เทคโนโลยี ประมาณร้อยละ 12 ข้อมูลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าความรู้ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่าแหล่งอื่น ๆ

ส่วน ชยุต อินพรหม (2551, หน้า 23) ได้อธิบายไว้ในโครงการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้เพื่อเสริมศักยภาพเครือข่ายคุณธรรมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 เขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 ว่าการจัดการความรู้ อยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคนอยู่แล้ว เพียงแต่เราควรใส่ใจในรายละเอียดของชีวิตและงานให้เพียงพอ การจัดการความรู้ไม่ใช่เรื่องของงานใหม่ หรือภาระใหม่ที่เพิ่มขึ้นแต่อย่างใดแต่การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้งานและชีวิตของผู้ที่ใช้การจัดการความรู้ที่ดีขึ้น

สำหรับ วิจารย์ พานิช (2549, หน้า 21) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ในแนวสถาบัน ส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของคนและกระบวนการอย่างมาก

เพราะหลักสำคัญของการจัดการความรู้ คือ กระบวนการจัดการความรู้ซึ่งสอดคล้องกับ เงษฏา นกน้อย (2552, หน้า 42) ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอย่างต่อเนื่องและ เพิ่มการหมุนเวียนความรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยอาศัยกระบวนการจัดการความรู้

นอกจากนี้สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2548, หน้า 12) ได้สรุปว่า การจัดการ ความรู้ในสถานศึกษานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญแต่บางสถานศึกษาไม่ได้จัดเก็บให้เป็นระบบ โดยเฉพาะ ความรู้ต่างๆ ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคนที่เป็นเฉพาะคนที่เกิดจากประสบการณ์การสอน ค่านิยม และ พฤติกรรมการสอนก็จะจางหายไปกับผู้เกษียณอายุราชการ จากการลาออกหรือโอนไปปฏิบัติงาน ในหน่วยงานอื่น ทำให้ความรู้ในตัวคนนั้น ไม่ได้ถูกจัดเก็บไว้ให้เป็นประโยชน์กับผู้ร่วมงานรุ่นหลัง ส่วนความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความรู้ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ตำรา เอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นความรู้ที่สามารถเผยแพร่แบ่งปันให้กับผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิด ประโยชน์ต่อสถานศึกษาได้ ความรู้ประเภทหลังนี้ก็สมควรได้มีการนำมาจัดการความรู้ ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดในการจัดการความรู้จึงอยู่ที่งาน คน สถานศึกษา และสังคม เพื่อเปลี่ยนให้เป็น องค์การการเรียนรู้ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาเปลี่ยนเป็นคนใฝ่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2551, หน้า 23) ของ โรงเรียนเวียงแหง วิทยาคม พบว่าปัจจัยภายในสถานศึกษามีจุดที่ควรพัฒนาคือ ครู ซึ่งผลการประเมินได้ระดับคุณภาพ ปรับปรุง ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และได้เสนอแนะให้ครูควรปรับปรุงรูปแบบการสอน การวิจัยใน ชั้นเรียนให้สอดคล้องกับผลการสอน เพื่อง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ และจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนผู้บริหารมีจุดที่ควรพัฒนาคือ ผู้บริหารควรพัฒนารูปแบบ การประกันคุณภาพ ภายในอย่างเป็นระบบครบวงจร จัดให้มีการนิเทศติดตาม นำผลการประเมินไปพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน และการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม กำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดข้อสงสัยหลายประการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในโรงเรียนเนื่องจากครูส่วนมากได้รับ รางวัลครูดีเด่น ครูแกนนำ ครูชำนาญการ ครูชำนาญการพิเศษ ส่วนผู้บริหารก็ได้รับรางวัลผู้บริหาร โรงเรียนดีเด่น และผ่านการอบรม การสัมมนาพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ แต่ผลการประเมินกลับอยู่ใน ระดับปรับปรุง แสดงว่ามีองค์ความรู้มากมายในโรงเรียนแต่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่าง เต็มที่ในการปฏิบัติงาน

สภาพการดำเนินงานของ โรงเรียนเวียงแหงวิทยาคมปัจจุบันหลังจากรับการประเมิน ภายนอก ผู้บริหารได้เห็นความสำคัญของการจัดการความรู้มากขึ้น โดยให้คณะครูที่ได้รับ การอบรมสัมมนา จะต้องนำความรู้มาเผยแพร่ให้กับบุคลากรคนอื่น ๆ แต่ทุกคนจำกัดด้วยหน้าที่ รับผิดชอบงานในหน้าที่แต่ละด้านของตนเองจึง ไม่สามารถที่จะทำงานด้านอื่น ทดแทนกันได้

เพราะขาดความรู้ที่แท้จริงในเรื่องที่ตนเองไม่ได้อบรมมาและไม่ได้รับฝึกชอบงานนั้น และการเผยแพร่ความรู้เป็นเพียงการนำเสนอแค่ภาพรวมสิ่งที่ได้อบรมหรือสัมมนาในรูปแบบไม่เป็นทางการในที่ประชุมเท่านั้น มีการจดบันทึกอยู่ในเฉพาะสมุดบันทึกการประชุม ไม่ได้มีการเผยแพร่ความรู้อย่างละเอียดลึกซึ้งรวมถึงการไม่เปิดใจกว้างรับความรู้จากบุคคลอื่น ๆ ที่ได้ถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ให้ จึงส่งผลให้งานนั้นขาดประสิทธิภาพเพราะบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการความรู้ และบุคลากรของโรงเรียนเวียงแหงวิทยาคมมีอัตราการโยกย้ายหรือลาออกทุกภาคเรียน เนื่องจากโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมเป็นที่ราบเชิงเขา การเดินทางลำบาก และอยู่ห่างไกล จึงทำให้โรงเรียนไม่สามารถรักษากรอบความรู้ในตัวของแต่ละคนให้คงอยู่ได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาการจัดการความรู้ในโรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับบุคลากรในโรงเรียนไปปรับปรุง และพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของโรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้ของ โรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหาร และครู โรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 34 คน ในปีการศึกษา 2553

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของโรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านต่อไปนี้ (1) กระบวนการจัดการความรู้ (2) ภาวะผู้นำในการจัดการความรู้ (3) วัฒนธรรมองค์กรในเรื่องการจัดการความรู้ (4) เทคโนโลยีในการจัดการความรู้ และ (5) การวัดผลการจัดการความรู้ โดยใช้แบบสอบถามการจัดการความรู้ Carla O'Dell and C. Jackson Grayson, Jr. (1998, page 227 - 230)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นิยามคำศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

ผู้บริหาร หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาของโรงเรียน
เวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน

ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนและส่งเสริม
การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ของโรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่
ครูผู้สอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้มาใช้ให้
เกิดประโยชน์สูงสุดต่อโรงเรียน โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน
และใช้ความรู้ ซึ่งประกอบด้วย (1) กระบวนการจัดการความรู้ (2) ภาวะผู้นำในการจัดการความรู้
(3) วัฒนธรรมองค์กรในเรื่องการจัดการความรู้ (4) เทคโนโลยีในการจัดการความรู้ และ
(5) การวัดผลการจัดการความรู้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ใน
โรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนา
คุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน